

ГІСТОРЫЯ HISTORY

УДК 94(476–15)+94(438)
<https://doi.org/10.29235/2524-2369-2022-67-1-31-37>

Паступіў у рэдакцыю 11.02.2020
Received 11.02.2020

В. І. Крывуць

Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт, Баранавічы, Беларусь

КОНКУРСЫ СЕЛЬСКАГАСПАДАРЧАЙ ПАДРЫХТОЎКІ МОЛАДЗІ ПАЛЕСКАГА ВАЯВОДСТВА Ў МІЖВАЕННЫ ПЕРЫЯД

Анотацыя. Стат'я прысвечана даследаванню такой малоизученной в отечественной исторической науке проблеме, как развитие профессиональной подготовки сельской молодежи на территории Полесского воеводства в межвоенный период. Подчеркивается, что данная деятельность являлась важным направлением молодежной политики властей польского межвоенного государства. Отмечается, что основной формой реализации этого направления стало проведение конкурсной акции Сельскохозяйственной подготовки (СП), которая охватила в том числе и западно-белорусское Полесье. Характеризуются основные задачи и методы реализации СП. Анализируется роль проправительственных молодежных организаций (Союза сельской молодежи и Стрелецкого союза) в проведении конкурсной акции, а также финансовая поддержка акции со стороны воеводских властей и органов местного самоуправления. Сделаны выводы о том, что благодаря акции СП были достигнуты определенные успехи на территории Полесского воеводства, что заслужило позитивную оценку со стороны центрального руководства. Вместе с тем по ряду объективных причин, прежде всего из-за сложной социально-экономической ситуации региона, конкурсная акция СП не приобрела массового характера и не могла кардинально изменить положение в сфере профессионального обучения сельской молодежи Полесского воеводства. В ходе исследования был использован широкий спектр документальных материалов.

Ключевые слова: Западная Беларусь, Полесское воеводство, молодежная политика, сельскохозяйственная подготовка, межвоенный период

Для цитирования: Крывуць, В. І. Конкурсы сельскагаспадарчай падрыхтоўкі моладзі Палескага ваяводства ў міжваенны перыяд / В. І. Крывуць // Вес. Нац. акад. навук Беларусі. Сер. гуманітар. навук. – 2022. – Т. 67, № 1. – С. 31–37. <https://doi.org/10.29235/2524-2369-2022-67-1-31-37>

Vitaly I. Kryvuts

Baranovich State University, Baranavichy, Belarus

COMPETITIONS FOR AGRICULTURAL TRAINING OF YOUTH OF THE POLESIE VOIVODESHIP IN THE INTERWAR PERIOD

Abstract. The article explores such a poorly studied problem in Belarusian historical science as the development of vocational training for rural youth in the territory of the Poleskie Voivodeship in the 1920s and 1930s. It is emphasized that this activity was an important area of the youth policy of the authorities in the territory of the Polesky Voivodeship. It is noted that the main form of implementing this direction was the holding of a competitive campaign for Agricultural Training, which covered, including Western Belarus. The main tasks, steps and methods of agricultural competitions are characterized. The participation of pro-government youth organizations, the Union of Rural Youth and the Strelets Union in the competition, as well as the financial support of the action by the voivode authorities and local governments are shown. Conclusions are drawn that by the end of the 1930s, on the territory of the Polesie Voivodeship, certain successes were achieved in the field of agricultural preparation, and in general this action deserved a positive assessment from the central leadership. However, due to the difficult socio-economic situation in the region, the competition did not become widespread and could not fundamentally change the situation in the field of vocational training for rural youth of the Polesky Voivodeship. When writing the article, a wide range of documentary materials was used.

Keywords: Western Belarus, Polesie Voivodeship, youth policy, agricultural training, the interwar period

For citation: Kryvuts V. I. Competitions for agricultural training of youth of the Polesie Voivodeship in the interwar period. *Vestsi Natsyyanal' nai akademii navuk Belarusi. Seryia humanitarnykh navuk = Proceedings of the National Academy of Sciences of Belarus. Humanitarian Series*, 2022, vol. 67, no. 1, pp. 31–37 (in Belarusian). <https://doi.org/10.29235/2524-2369-2022-67-1-31-37>

Уводзіны. Падрыхтоўка маладога пакалення да будучай прафесійнай дзейнасці заўсёды з'яўлялася важнай часткай дзяржаўнай маладзёжнай палітыкі. Гэта ў поўнай меры адносіцца і да маладзёжнай палітыкі польскіх улад на тэрыторыі Заходняй Беларусі ў міжваенны перыяд. Адным з яе кірункаў была сельскагаспадарчая падрыхтоўка вясковай моладзі ў форме конкурснай акцыі, якая ахоплівала і маладых вяскоўцаў Палескага ваяводства. Неабходна адзначыць, што дадзеныя праблематыка не знайшла належнага адлюстравання ў айчынных гістарыяграфіі. Некаторыя аспекты конкурснай акцыі сельскагаспадарчай падрыхтоўкі закраналіся ў працах польскіх гісторыкаў, але яны асноўную ўвагу надавалі вывучэнню развіцця гэтай акцыі непасрэдна на этнічных польскіх землях і фактычна не асвятлялі яе асаблівасцей на тэрыторыі заходнебеларускіх ваяводстваў міжваеннай польскай дзяржавы [1; 2]. Таму зараз існуе неабходнасць раскрыцця мэт, метадаў, асаблівасцей і вынікаў рэалізацыі конкурснай акцыі сельскагаспадарчай падрыхтоўкі на тэрыторыі Заходняй Беларусі, у тым ліку і ў Палескім ваяводстве ў канцы 1920 – 1930-х гг. Усё гэта дазволіць больш дасканала ахарактарызаваць маладзёжную палітыку польскіх улад і будзе садзейнічаць стварэнню аб'ектыўнай карціны грамадска-палітычнага і сацыяльна-эканамічнага жыцця заходнебеларускага рэгіёна ў міжваенны перыяд.

Асноўная частка. Неабходна адзначыць, што моладзь складала значную частку насельніцтва Палескага ваяводства. Згодна з данымі дзяржаўнага перапісу 1931 г., тут пражывала 198 893 чалавекі ва ўзросце ад 15 да 24 гадоў, ці амаль 20 % ад усяго насельніцтва [3, с. 40 – 43]. Таксама вядома, што абсалютная большасць працаздольнага насельніцтва Палескага ваяводства на працягу ўсяго міжваеннага перыяду была звязана з сельскай гаспадарчай. Так, у 1921 г. у сельскай гаспадарцы працавала 81,9 % жыхароў ваяводства, а праз дзесяць год, у 1931 г., – 81,3 % [4, с. 238]. Такім чынам, асноўная маса прадстаўнікоў маладога пакалення ваяводства так ці інакш павінна была працаваць у сельскай гаспадарцы. Таму праблема адпаведнай прафесійнай падрыхтоўкі моладзі набывала вельмі зладзённы характар. Дадатковую актуальнасць гэтай праблеме надавала тое, што ўзровень сельскагаспадарчай вытворчасці ў міжваеннай польскай дзяржаве быў даволі нізкім у параўнанні, напрыклад, з Германіяй ці Чэхаславакіяй [1, с. 180], а заходнебеларускія ваяводства сур'ёзна адставалі ў гэтым плане ад сярэдніх агульнадзяржаўных паказчыкаў. Аднымі з прычын такога становішча польскія ўлады лічылі нізкі ўзровень культуры сельскагаспадарчай вытворчасці і слабае распаўсюджванне аграгэаграфічных ведаў сярод вясковага насельніцтва.

Першапачаткова гэтую праблему польскія ўлады планавалі вырашыць праз стварэнне сеткі народных сельскагаспадарчых школ. Згодна з “Законам аб народных сельскагаспадарчых школах”, прынятым 9 ліпеня 1920 г., на працягу 20 гадоў у кожным павеце патрэбна было стварыць дзве такія школы (мужчынскую і жаночую), якія б вялі “прафесійную падрыхтоўку самастойных вясковых гаспадароў і гаспадынь, а таксама грамадзян краіны, якія б усведамлялі свае абавязкі” [5, с. 237].

Аднак сістэма народных сельскагаспадарчых школ не апраўдала сябе. Як лічаць польскія даследчыкі, нават пры самай паспяховай рэалізацыі Закона 1920 г. народныя сельскагаспадарчыя школы здолелі б прыняць толькі 10 % вясковай моладзі міжваеннай польскай дзяржавы [1, с. 182]. Але ў выніку матэрыяльна-фінансавых цяжкасцей запланаваная сетка школ так і не была створана. Найбольш крытычнае становішча склалася на тэрыторыі ўсходніх ваяводстваў тагачаснай Польшчы. Так, у 1936 г. на 8 паветаў Палескага ваяводства прыпадала толькі 5 такіх школ: 3 мужчынскія (у Брэсцкім, Кобрынскім і Пінскім паветах) і 2 жаночыя (у Брэсцкім і Кобрынскім паветах) [6, с. 11]. Зразумела, што гэтыя нешматлікія школы не маглі ахапіць значнай колькасці маладых вяскоўцаў. Згодна з данымі афіцыйнай прэсы, яны маглі прыняць максімум 200 вучняў, але па розных прычынах нават гэты невялікі камплект не набіраўся [7, с. 1].

Каб кампенсаваць недахопы сістэмы народных сельскагаспадарчых школ, быў узяты курс на распаўсюджванне пазашкольных форм сельскагаспадарчай асветы. Неабходна адзначыць, што першапачаткова дадзеныя формы (кароткатэрміновыя курсы, паказы, выставы, арганізацыя ўзорных гаспадарак, выданне спецыялізаванай прэсы) арыентаваліся на старэйшае пакаленне вяскоўцаў, аднак вельмі хутка ўзнікла ідэя разгарнуць на базе маладзёжных арганізацый плана-

вую і сістэматычную працу ў сферы пазашкольнай прафесійнай асветы ў выглядзе сельскагаспадарчых конкурсаў. За ўзор быў узяты вопыт конкурсаў сярод маладых фермераў, з якім ў ЗША пазнаёміўся прафесар Ю. Мікулоўскі-Паморскі, адзін з ініцыятараў акцыі ў міжваеннай Польшчы. Менавіта ён увёў тэрмін “Сельскагаспадарчая падрыхтоўка” (СП) у адносінах да конкурсаў і лічыў іх “вельмі каштоўным спосабам падрыхтоўкі сельскай моладзі да яе прафесіі” [8, с. 423].

З цягам часу адбылося афармленне структуры (тры ступені) і правілаў СП і яна ператварылася ў важную частку маладзёжнай палітыкі, якую праводзілі польскія ўлады, у тым ліку і на тэрыторыі заходнебеларускіх ваяводстваў. Згодна з афіцыйнымі дакументамі, мэтай СП з’яўлялася “выхаванне з маладога пакалення вёскі самастойна думваючых земляробаў, якія здольны мэтанакіравана і свядома працаваць у сваіх гаспадарках і земляробчых арганізацыях, карыстацца рознымі формамі самаадукацыі і выкарыстоўваць здабытыя веды ў жыцці” [9, с. 1].

Конкурсная праца адбывалася ў калектывах СП. У інструкцыях падкрэслівалася, што яны павінны былі стварацца на базе гурткоў праўрадавых Саюза сельскай моладзі (потым Саюза маладой вёскі) і Стралецкага саюза “Стралец”, а таксама клерыкальных каталіцкіх аб’яднанняў моладзі (мужчынскай і жаночай). У выключных выпадках дазвалялася прымаць у калектывы так званую “неарганізаваную” моладзь (але толькі на I ступені СП). Пры гэтым адзначалася, што калектыв павінен аб’ядноўваць толькі тых, хто “свядома (па перакананню) прагне падрыхтавацца да будучай самастойнай працы ў земляробчай сферы і грамадска-гаспадарчых арганізацыях”. Прымусовае стварэнне вялікай колькасці калектываў, якія складаюцца з непадрыхтаваных і незацікаўленых членаў, аб’яўлялася вельмі шкодным для развіцця акцыі СП. Будучыя канкурсанты павінны былі мець матэрыяльныя магчымасці для ўдзелу ў конкурснай акцыі, напрыклад, зямельныя надзелы для правядзення конкурсных палеткаў. Вельмі важным для працы калектыву з’яўлялася магчымасць карыстацца святліцай (клубам). Узрост канкурсантаў вагаўся ад 14 да 25 гадоў [9, с. 7 – 8].

Як ужо адзначалася вышэй, конкурсная акцыя СП прадугледжвала праходжанне яе ўдзельнікамі трох ступеняў. Такая структура павінна была “даць маладому земляробу, які рыхтуецца да сваёй прафесіі, набор найбольш істотных у яго працы элементаў, дзякуючы чаму пазней праз аналогію і адпаведна зробленыя высновы ён ужо сам зможа паступова ахапіць усё больш праблемаў – аж да ўсёй гаспадаркі і сацыяльна-эканамічнай працы на вёсцы” [10, с. 19].

Калектывы I ступені (6 – 15 удзельнікаў) звычайна займаўся тэматыкай, звязанай з раслінаводствам. У інструкцыях прадугледжвалася “вывучэнне натуральных і эканамічных асноў расліннай вытворчасці на прыкладзе адной расліны”. Абавязковым было правядзенне конкурсу па вырошчванні адной конкурснай сельскагаспадарчай культуры (кармавыя буракі, бульба, морква, кукуруза ці капуста). Акрамя практычнай працы абавязковымі з’яўляліся вядзенне конкурснага дзённіка, правядзенне ўзаемных унутраных інспекцый, тэарэтычныя заняткі і самаадукацыя шляхам вывучэння адпаведных конкурсных брашур, абмен вопытамі з суседнімі калектывамі СП, арганізацыя экскурсій. У якасці дадатковай працы на I ступені інструкцыі рэкамендавалі барацьбу з пустазеллем на вёсцы і ў сваёй гаспадарцы, падтрыманне чысціні на падворку і г. д. [10, с. 20].

Калектывы II ступені (як мінімум 5 удзельнікаў, якія прайшлі I ступень) канцэнтраваліся на жывёлагадоўчай тэматыцы. Прадугледжваліся абавязковыя конкурсы па вырошчванні парасят, цялят, курэй, трусаў ці авечак. Адначасова калектыв павінен быў займацца і тэматыкай раслінаводства. Як і на I ступені, практычная дзейнасць спалучалася з тэарэтычнай працай і самаадукацыяй. Рэкамендаваліся стварэнне сельскагаспадарчага аддзела ў бібліятэцы сваёй маладзёжнай арганізацыі, арганізацыя грамадска-карысных прац на вёсцы, удзел у сходах “дарослых” сельскагаспадарчых аб’яднанняў, паступовае знаёмства з асновамі кааперацыі [10, с. 21 – 22].

Калектывы III ступені (як мінімум 3 удзельнікі, якія паспяхова прайшлі I і II ступені СП) праводзіў адзін конкурс па раслінаводству і адзін конкурс па жывёлагадоўлі. Акрамя знаёмства з тэматычнымі брашурамі канкурсанты павінны былі вывучаць і іншую літаратуру, якая ахоплівала сельскагаспадарчыя праблемы. Члены калектыву павінны былі добра ведаць уласную гаспадарку – “яе добрыя і дрэнныя бакі, спосабы паляпшэння”. Канкурсанты III ступені былі абавязаны дапамагаць у працы ўдзельнікам конкурсаў I і II ступеняў, правесці як мінімум дзве экскурсіі, кожны канкурсант павінен быў падрыхтаваць адзін даклад. Пры завяршэнні III ступені прадугледжвалася правядзенне экзамену для праверкі ведаў, набытых у час праходжання СП. Такса-

ма пажаданым быў удзел канкурсантаў III ступені ў сходах вясковага і гміннага самакіравання, у працы “дарослых” сельскагаспадарчых і кааператыўных арганізацый [11, с. 24 – 25].

Існавала даволі падрабязна распрацаваная праграма працы на кожнай са ступеняў СП. Акрамя непасрэдна конкурснай дзейнасці ў ёй шмат увагі надавалася адукацыі і самаадукацыі членаў калектыву СП. Так, напрыклад, восенню, звычайна ў кастрычніку ці лістападзе, прадугледжвалася правядзенне спецыяльных курсаў як для простых канкурсантаў (1 – 2 дні), так і для кіраўнікоў калектываў, перадавікоў СП (5 – 10 дзён) [10, с. 30].

Вынікі конкурснай акцыі падвозіліся восенню. Спачатку праходзілі экзамены і паказы дасягненняў на ўзроўні асобных калектываў у вёсках. Потым адбывалася рэгіянальная ці павятова-вая выстава СП. Пераможцы конкурсаў атрымлівалі індывідуальныя і калектывныя ўзнагароды. Інструкцыі прадугледжвалі па 2 індывідуальныя ўзнагароды ў калектыве, 3 – 6 калектывных узнагарод у павеце. Форма ўзнагарод залежала ад мясцовых умоў. Звычайна гэта былі падручнікі, падпіска на сельскагаспадарчыя часопісы, стыпендыя для навучання ў народнай сельскагаспадарчай школе. Калектывы ў якасці ўзнагарод маглі атрымліваць сельскагаспадарчыя бібліятэчкі, спартыўны інвентар, радыёпрыёмнікі [10, с. 40].

Для кіраўніцтва акцыяй СП на пачатку 1930-х гг. была створана строга цэнтралізаваная структура на чале з Цэнтральным камітэтам па справах вясковай моладзі (ЦКСВМ), які на месцах меў свае ваяводскія і павятовыя філіялы [12, с. 74 – 75]. Кіраўніком Палескага ваяводскага камітэта па справах вясковай моладзі з’яўляўся С. Завадскі [13, с. 35]. У 1936 г. уладамі быў створаны Камітэт па справах культуры вёскі (КСКВ), пры якім дзейнічала падкамісія СП. Фінансаванне акцыі ажыццяўлялася дзяржавай (Міністэрства земляробства, ЦКСВМ ці КСКВ), ваяводскімі земляробчымі палатамі, павятовым і гмінным самакіраваннем, грамадска-гаспадарчымі арганізацыямі, маладзёжнымі саюзамі, самімі канкурсантамі [14, с. 2]. Пры гэтым неабходна падкрэсліць, што афіцыйныя справаздачы, прысвечаныя развіццю СП, давалі станоўчую характарыстыку адносін органаў павятовага самакіравання Палескага ваяводства да сельскагаспадарчай асветы маладога пакалення. Адзначалася, што яны, “нягледзячы на цяжкую фінансавую сітуацыю, апанілі значэнне акцыі СП і пачалі сістэматычна прызначаць усе больш сур’ёзныя квоты на СП у паветах” [14, с. 3]. У той жа справаздачы таксама пазітыўна ацэньваўся і фінансавы ўклад у развіццё СП Палескай ваяводскай земляробчай палаты. У гэтым плане Палескае ваяводства ставілі ў адзін шэраг з Варшаўскім, Люблінскім, Кракаўскім, Валынскім і Віленскім ваяводствамі [14, с. 5 – 7].

Што тычыцца самой акцыі СП на тэрыторыі Палескага ваяводства, то тут першыя конкурсы былі арганізаваны сярод членаў маладзёжных секцый пры Палескім ваяводскім саюзе земляробчых таварыстваў (ПВСЗТ) у 1927 г. у Брэсцкім, Пінскім і Сарненскім паветах. Напярэдадні ў кожным з гэтых паведаў адбыліся трохдзённыя падрыхтоўчыя курсы. Згодна з афіцыйнымі данымі, ва ўсіх трох паветах праводзіліся конкурсы як па жывёлагадоўлі, так і па раслінаводстве. На конкурс па свінагадоўлі запісаліся 94 члены маладзёжнай секцыі, на конкурс па развядзенні хатняй птушкі – 64. Адначасова ў конкурсе па вырошчванні бульбы ўдзельнічалі 25 чалавек, капусты – 15, буракоў – 15, агуркоў – 17, у конкурсе кветкаводства – 41 чалавек. Аднак канкурсанты сутыкнуліся з пэўнымі цяжкасцямі. Так, у выніку эпізаотыі ў Брэсцкім павеце быў сарваны свінагадоўчы конкурс, конкурсныя калектывы вымушаны былі перакваліфікавацца на вырошчванне цялят. На правядзенне конкурснай акцыі быў атрыманы крэдыт у памеры 7 220 злотых. На гэтыя грошы ў тым ліку было закуплена 65 цялят для Брэсцкага павета, 30 парасят – для Пінскага і 15 парасят – для Сарненскага павета. Таксама ПВСЗТ выдзеліў для дапамогі моладзі спецыяльнага інструктара [15, с. 19 – 21].

Развіццю акцыі СП на тэрыторыі Палескага ваяводства садзейнічала стварэнне ў 1928 г. на базе маладзёжных секцый ПВСЗТ ваяводскага Саюза сельскай моладзі (ССМ). Яго мэтай абвешчалася “павышэнне духоўнага і гаспадарчага ўзроўню сваіх членаў і ўзбагачэнне культуры вёскі і Рэчы Паспалітай” [16, с. 3]. Такім чынам, правядзенне конкурснай працы ў сферы сельскагаспадарчага навучання вясковай моладзі цалкам адпавядала гэтай мэце і таму ператварылася ў адзін з галоўных кірункаў дзейнасці дадзенай маладзёжнай арганізацыі.

У 1928 г. Палескі ССМ разгарнуў конкурсную акцыю на тэрыторыі вышэйназваных Брэсцкага, Пінскага і Сарненскага паведаў. Усяго там было створана 100 калектываў СП, якія налічва-

лі 520 удзельнікаў. З іх паспяхова скончылі конкурсную працу 74 калектывы (370 удзельнікаў). У далейшым у Палескім ваяводскім ССМ назіраўся амаль пастаянны рост колькасці калектываў і канкурсантаў (пэўны спад адбыўся толькі ў 1931 – 1932 гг., што было звязана з эканамічным крызісам, а таксама з перадачай Сарненскага павета ў склад Валынскага ваяводства). Ужо ў 1930 г. акцыя СП распаўсюдзілася на ўсе паветы Палескага ваяводства. Згодна са статыстыкай саюза, у 1938 г. арганізацыя мела 646 калектываў СП (4 033 члены) [15, с. 110 – 111]. Праўда, неабходна адзначыць, што дадзеная лічба не зусім супадала з дзяржаўнай статыстыкай. “Малы статыстычны штогоднік”, выдадзены Галоўным статыстычным упраўленнем у 1939 г., паведамляў, што на тэрыторыі Палескага ваяводства ў 1938 г. дзейнічаў 651 калектыв СП (3 890 членаў). З іх паспяхова скончылі конкурсную працу 402 калектывы I ступені (2 306 удзельнікаў), 91 калектыв II ступені (457 удзельнікаў), 20 калектываў III ступені (98 удзельнікаў), усяго – 513 калектываў (2 861 удзельнік) [17, с. 339].

Акрамя ССМ сельскагаспадарчай падрыхтоўкай вясковай моладзі Палескага ваяводства займаліся і мясцовыя структуры Стралецкага саюза “Стралец”. Яны далучыліся да конкурснай акцыі СП у 1931 г. На той момант імі было створана 87 конкурсных калектываў (641 удзельнік). У 1936 г. стралецкае кіраўніцтва рапартавала пра тое, што іх колькасць павялічылася ў два разы – 176 калектываў (1 301 удзельнік) [18, с. 63]. Аднак гэтыя калектывы не абавязкова былі “чыста” стралецкімі. Справа ў тым, што яшчэ ў маі 1933 г. паміж Палескім ССМ і “Стральцом” было падпісана пагадненне аб супрацоўніцтве. Акрамя таго, згодна з гэтым пагадненнем, групы ваеннай падрыхтоўкі, створаныя пры Саюзе сельскай моладзі, пераходзілі пад апеку павятовых камендантаў Стралецкага саюза, адначасова стралецкія калектывы СП карысталіся дапамогай інструктараў Палескага ССМ. Таксама прадугледжвалася і стварэнне аддзяленняў ваеннай ці сельскагаспадарчай падрыхтоўкі (у выпадку калі ў мясцовасці не было дастатковай колькасці членаў арганізацыі для самастойнай дзейнасці ў дадзенай сферы) [19, с. 14].

Афіцыйныя крыніцы прызнавалі, што з самага пачатку акцыя СП на Палессі сутыкнулася з шэрагам цяжкасцей: недахопам фінансавых сродкаў, адсутнасцю інструктараў, недаверам і абьякавасцю традыцыйна кансерватыўнага вясковага насельніцтва. Таму на першым этапе развіцця конкурснай акцыі СП на тэрыторыі Палескага ваяводства значны націск рабіўся на прапаганду як сярод вяскоўцаў, так і прадстаўнікоў мясцовай улады і самакіравання. Арганізоўвалася наведванне конкурсных палеткаў, праводзіліся інфармацыйныя сходы, на якія запрашаліся прадстаўнікі старэйшага пакалення, дзе абмяркоўваліся вынікі конкурснай працы. Важную ролю адыгралі таксама конкурсныя выставы і паказы СП у павятовых гарадах. Недавер часткі насельніцтва быў пераадолены. Была атрымана падтрымка з боку мясцовых дзяржаўных структур і самакіравання. К сярдзіне 1930-х гг. ва ўсіх паветах Палескага ваяводства ў бюджэтах мясцовага самакіравання былі прадугледжаны грашовыя сродкі на курсы перадавікоў СП, на ўзнагароды пераможцам конкурсаў, падпіску на сельскагаспадарчую прэсу, конкурсныя брашуры і г. д. Акрамя таго, у кожным павеце быў свой інструктар СП, які ўтрымліваўся за кошт мясцовага бюджэту [15, с. 110 – 112]. На ўвядзенне бюджэтных квот паўплывала не толькі прапаганда поспехаў конкурснай акцыі, але і пазіцыя цэнтральных улад, якія мэтанакіравана падтрымлівалі СП. Так, напрыклад, вядома, што ў 1934 г., паводле цыркуляра Міністэрства ўнутраных спраў, “улічваючы гаспадарчае і дзяржаўнае значэнне акцыі Сельскагаспадарчай падрыхтоўкі”, органам павятовага самакіравання было даручана “прадугледжваць з захаваннем прынцыпу бюджэтнай раўнавагі адпаведныя квоты на працу Сельскагаспадарчай падрыхтоўкі” [20, с. 35].

На працягу 1930-х гг. акцыя СП на тэрыторыі Палескага ваяводства мела некаторыя дасягненні. Сярод іх у першую чаргу неабходна назваць распаўсюджванне новых для заходнебеларускага Палесся сельскагаспадарчых культур: кармавога бурака і памідораў [15, с. 113 – 114; 21, с. 89]. Таксама канкурсанты імкнуліся ўлічваць і пэўныя мясцовыя асаблівасці. Так, у сувязі са слабым развіццём садаводства на Палессі ў 1932 г. па ініцыятыве кіраўніцтва ваяводскага Саюза сельскай моладзі быў распрацаваны трохгадовы конкурс па вырошчванні садовых саджанцаў. Першымі да гэтага конкурсу прыступілі канкурсанты Кобрынскага павета, якія стварылі 6 адпаведных калектываў з 64 удзельнікамі [15, с. 38].

Згодна з афіцыйнай статыстыкай, у канцы 1930-х гг. па колькасці конкурсных калектываў СП і іх удзельнікаў Палескае ваяводства займала 11-е месца (усяго акцыя СП ахоплівала 16 ваявод-

стваў). Адначасова ў дадзенай сферы яно з’яўлялася лідарам у Заходняй Беларусі і апярэджвала Віленскае (12-е месца) і Навагрудскае (15-е месца) ваяводства [17, с. 339].

Пры гэтым неабходна падкрэсліць, што цэнтральнае кіраўніцтва акцыяй СП адносіла Палескае ваяводства да тэрыторыі першай катэгорыі, дзе “праца развіваецца і бачны выразны рост калектываў” (да другой катэгорыі адносіліся ваяводства, дзе рост спыніўся, ваяводства трэцяй катэгорыі паказвалі зніжэнне колькасці калектываў СП). На заходнебеларускім Палессі, як і ў сярэднім па ўсёй Польшчы, на павет прыходзілася прыкладна 200 канкурсантаў. У цэлым жа афіцыйныя справаздачы ацэньвалі развіццё Сельскагаспадарчай падрыхтоўкі на тэрыторыі Палескага ваяводства вельмі станоўча [22, с. 33].

Высновы. Такім чынам, праблема развіцця прафесійнай падрыхтоўкі вясковай моладзі з’яўлялася даволі актуальнай для міжваеннай польскай дзяржавы, у тым ліку і на тэрыторыі Палескага ваяводства, значную частку насельніцтва якога складалі менавіта маладыя сяляне. Спачатку яе спрабавалі вырашыць шляхам стварэння сістэмы народных сельскагаспадарчых школ. Затым быў узяты курс на развіццё пазашкольных формаў агра-тэхнічнай асветы. У выніку аформілася конкурсная акцыя Сельскагаспадарчай падрыхтоўкі (СП), якая з канца 1920-х гг. з’яўлялася важнай часткай афіцыйнай маладзёжнай палітыкі. Праходжанне канкурсантамі трох ступеняў СП павінна было даць ім веды, неабходныя для паспяховай працы ў сваёй гаспадарцы. Кіраўніцтва акцыяй ажыццяўлялася праз цэнтралізаваную структуру, якая мела свае філіялы і на тэрыторыі Палескага ваяводства. Непасрэднымі рэалізатарамі СП з’яўляліся праўрадавыя маладзёжныя саюзы, на Палессі гэта былі ваяводскі Саюз сельскай моладзі і, у меншай ступені, Стралецкі саюз “Стралец”. Значную фінансавую дапамогу ў дадзенай сферы маладзёжныя аб’яднанні атрымлівалі ад ваяводскіх улад, Палескай земляробчай палаты і органаў павятовага самакіравання Палескага ваяводства (гэта было звязана з тым, што ў выніку свайго цяжкага эканамічнага становішча мясцовае насельніцтва не мела матэрыяльных магчымасцей для самастойнага развіцця конкурснай дзейнасці). К канцу 1930-х гг. акцыя СП на тэрыторыі Палескага ваяводства мела пэўныя дасягненні. У параўнанні з іншымі заходнебеларускімі ваяводствамі палескія канкурсанты нават займалі вядучыя пазіцыі. Агульнадзяржаўнае кіраўніцтва СП давала пазітыўную ацэнку дынамічнасці развіцця сельскагаспадарчых конкурсаў Палескага ваяводства. Тым не менш, калі ўлічваць колькасць маладога пакалення, нельга казаць пра сапраўды масавы характар СП на заходнебеларускім Палессі. У сувязі з гэтым конкурсная акцыя не здолела кардынальна змяніць у лепшы бок сітуацыю ў сферы прафесійнай падрыхтоўкі вясковай моладзі Палескага ваяводства.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Wieczorek, T. Historia szkolnictwa rolniczego w Polsce: skrypty szkoły głównej gospodarstwa wiejskiego Akademii Rolniczej w Warszawie / T. Wieczorek. – 4-e wyd. – Warszawa : Politechnika Warszawska, 1980. – 287 s.
2. Grabińska, J. Zarys rozwoju oświaty rolniczej w Polsce / J. Grabińska // Szkice Podlaskie. – 2004. – Z. 12. – S. 81–86.
3. Drugi powszechny spis ludności z dn. 9.XII. 1931 r. Mieszkania i gospodarstwa domowe. Ludność. Stosunki zawodowe. Województwo Poleskie. – Warszawa : Nakładem Gł. Urzędu Statyst., 1938. – 282 s.
4. Рижский мир в судьбе белорусского народа: 1921–1953 гг. : в 2 кн. / А. А. Коваленя [и др.] ; редкол.: А. А. Коваленя [и др.]. – Минск : Беларусь, наука, 2014. – Кн. 1. – 593 с.
5. Ustawa z dnia 9 lipca 1920 r. o ludowych szkołach rolniczych // Dziennik Urzędowy Min. Wyznań Religijnych i Oświecenia Publ. – 1920. – № 20. – S. 237–240.
6. Szkoły rolnicze // Głos Ziemi. – 1937. – 26 grudnia (№ 37). – S. 11.
7. Grochowski, K. O źródła wiedzy rolniczej / K. Grochowski // Wieś Poleska. – 1938. – № 4. – S. 1–2.
8. Mikułowski-Pomorski, J. Przystosowanie rolnicze drogą konkursów / J. Mikułowski-Pomorski // Tyg. Rol. – 1928. – № 41–42. – S. 421–424.
9. Praca i obowiązki uczni oraz zespołów p.r.: regulamin akcji p.r. – Wilno : Znicz, 1936. – Cz. 1. – 33 s.
10. Wytuczne prac przystosowania rolniczego / Min. Rolnictwa i Reform Rolnych. – Warszawa : Pomoc Oświatowa, 1939. – 48 s.
11. Ciemniowski, J. Praca zespołu w przystosowaniu rolniczym / J. Ciemniowski. – Warszawa : Centr. Kom. do Spraw Młodzieży Wiejskiej, 1937. – 136 s.
12. Pruszkowski, A. Przewodnik społeczny / A. Pruszkowski. – Warszawa : Druk P. Brzeziński, 1934. – 292 s.
13. Dział informacyjny // Sprawy Wiejskie. – 1935. – № 2. – S. 34–35.
14. Napiórkowski, M. Rozwój akcji przystosowania rolniczego w oświetleniu budżetowym / M. Napiórkowski // Sprawy Wiejskie. – 1936. – № 4. – S. 1–9.
15. X-lecie Związku Młodej Wsi Województwa Poleskiego 1928–1938. – Brześć nad Bugiem : Nakładem Związku Młodej Wsi Województwa Poleskiego, 1938. – 128 s.

16. Budowa organizacyjna Poleskiego Wojewódzkiego Związku Młodzieży Wiejskiej. – Brześć nad Bugiem : L. Pak, 1930. – 23 s.
17. Mały rocznik statystyczny 1939 / Gł. Urząd Statyst. Rzeczypospolitej Pol. – Warszawa : Nakładem Gł. Urzędu Statyst., 1939. – 460 s.
18. Cichowicz, C. Jak pracuje Okręg Brześć nad Bugiem / C. Cichowicz // Strzelec. – 1936. – № 50–52. – S. 62–64.
19. Sprawozdanie Poleskiego Wojewódzkiego Związku Młodzieży Wiejskiej za rok 1931–1932. – Brześć nad Bugiem : Wydaw. Poleskiego Wojewódzkiego Związku Młodzieży Wiejskiej, 1933. – 16 s.
20. Zarządzenie Min. S. Wewn. w sprawie P. R. // Sprawy Wiejskie. – 1935. – № 2. – S. 35.
21. Grochowski, K. Poloty młodego pokolenia / K. Grochowski // Siew Młodej Wsi. – 1936. – № 5. – S. 87–91.
22. Napiórkowski, M. Sprawozdanie z akcji przysposobienia rolniczego / M. Napiórkowski // Sprawy Wiejskie. – 1938. – № 7. – S. 22–33.

References

1. Wieczorek T. *Historia szkolnictwa rolniczego w Polsce: skrypty szkoły głównej gospodarstwa wiejskiego Akademii Rolniczej w Warszawie* [History of agricultural education in Poland: scripts of the main school of the rural farm of the Agricultural Academy in Warsaw]. 4th ed. Warszawa, Politechnika Warszawska, 1980. 287 p. (in Polish).
2. Grabińska J. *Zarys rozwoju oświaty rolniczej w Polsce do 1939 roku* [An outline of the development of agricultural education in Poland]. *Szkice Podlaskie* [Sketches of Podlasie], 2004, vol. 12, pp. 81–86 (in Polish).
3. *Drugi powszechny spis ludności z dn. 9.XII. 1931 r. Mieszkania i gospodarstwa domowe. Ludność. Stosunki zawodowe. Województwo Poleskie* [The second general census of 9.XII. 1931. Flats and households. Population. Professional relations. Polesie Voivodship]. Warszawa, Nakładem Głównego Urzędu Statystycznego, 1938. 282 p. (in Polish).
4. Kovalenya A. A., Danilovich V. V., Borovskaya O. N., Vabishchevich A. N., Valakhanovich I. A., Velikii A. F. (et al.). *Riga peace treaty in the fate of the Belarusian people: 1921–1953. Book 1*. Minsk, 2014. 593 p. (in Russian).
5. *Ustawa z dnia 9 lipca 1920 r. o ludoych* [Act of 9 July 1920 on folk agricultural schools]. *Dziennik Urzędowy Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego* [Official journal of the Ministry of Religious Denominations and Public Enlightenment], 1920, no. 20, pp. 237–240 (in Polish).
6. *Szkoły rolnicze* [Agricultural schools]. *Głos ziemi* [The voice of the earth], 1937, no. 37, p. 11 (in Polish).
7. Grochowski K. *O źródła wiedzy rolniczej* [About sources of agricultural knowledge]. *Wieś poleska* [Polesia Village], 1938, no. 4, pp. 1–2 (in Polish).
8. Mikułowski-Pomorski J. *Przysposobienie rolnicze drogą konkursów* [Agricultural preparation by competitions]. *Tygodnik Rolniczy* [Agricultural Weekly], 1928, no. 41–42, pp. 421–424 (in Polish).
9. *Praca i obowiązki uczni oraz zespołów p.r.: regulamin akcji p.r. Cz. 1* [Work and duties of students and AP teams: regulations of the AP campaign. Part 1]. Wilno, Znicz, 1936. 33 p. (in Polish).
10. *Wytyczne prac przysposobienia rolniczego* [Guidelines for the work of agricultural preparation]. Warszawa, Pomoc Oświatowa, 1939. 48 p. (in Polish).
11. Ciemniński J. *Praca zespołu w przysposobieniu rolniczym* [Team work in agricultural preparation]. Warszawa, Centralny Komitet do Spraw Młodzieży Wiejskiej, 1937. 136 p. (in Polish).
12. Pruszkowski A. *Przewodnik społeczny* [Social guide]. Warszawa, Druk P. Brzeziński, 1934. 292 p. (in Polish).
13. *Dział informacyjny* [Information section]. *Sprawy Wiejskie* [Rural Affairs], 1935, no. 2, pp. 34–35 (in Polish).
14. Napiórkowski M. *Rozwój akcji przysposobienia rolniczego w oświetleniu budżetowym* [Development of agricultural adoption under budget lighting]. *Sprawy Wiejskie* [Rural Affairs], 1936, no. 4, pp. 1–9 (in Polish).
15. *X-lecie Związku Młodej Wsi Województwa Poleskiego 1928–1938* [10th anniversary of the Young Countryside Association of the Polesie Voivodship 1928–1938]. Brześć nad Bugiem, Nakładem Związku Młodej Wsi Województwa Poleskiego, 1938. 128 p. (in Polish).
16. *Budowa organizacyjna Poleskiego Wojewódzkiego Związku Młodzieży Wiejskiej* [Organizational construction of the Polesie Voivodship Rural Youth Union]. Brześć nad Bugiem, L. Pak, 1930. 23 p. (in Polish).
17. *Mały rocznik statystyczny 1939* [Small statistical yearbook 1939]. Warszawa, Nakładem Głównego Urzędu Statystycznego, 1939. 460 p. (in Polish).
18. Cichowicz C. *Jak pracuje Okręg Brześć nad Bugiem* [How the Brest on the Bug district works]. *Strzelec* [Archer], 1936, no. 50–52, pp. 62–64 (in Polish).
19. *Sprawozdanie Poleskiego Wojewódzkiego Związku Młodzieży Wiejskiej za rok 1931–1932* [Report of the Polesie Voivodship Rural Youth Union for 1931–1932]. Brześć nad Bugiem, Wydawnictwo Poleskiego Wojewódzkiego Związku Młodzieży Wiejskiej, 1933. 16 p. (in Polish).
20. *Zarządzenie Min. S. Wewn. w sprawie P. R.* [Management of the Ministry of Internal Affairs in the case of A. P.]. *Sprawy Wiejskie* [Rural Affairs], 1935, no. 2, p. 35 (in Polish).
21. Grochowski K. *Poloty młodego pokolenia* [Fields of the young generation]. *Siew Młodej Wsi* [Sowing of Young Village], 1936, no. 5, pp. 87–91 (in Polish).
22. Napiórkowski M. *Sprawozdanie z akcji przysposobienia rolniczego* [Report on agricultural adoption]. *Sprawy Wiejskie* [Rural Affairs], 1938, no. 7, pp. 22–33 (in Polish).

Информация об авторе

Кривуть Виталий Иванович – доктор исторических наук, доцент. Барановичский государственный университет (ул. Войкова, 21, 225404, Барановичи, Республика Беларусь). E-mail: krivut@mail.ru

Information about the author

Vitaly I. Kryvuts – D. Sc. (Hist.), Associate Professor. Baranovichy State University (21 Voikova Str., Baranovichy 225404, Belarus). E-mail: krivut@mail.ru